

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Tereza Hoderová

Osoby se sluchovým postižením a jejich pohled na víru

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Osoby se sluchovým postižením a jejich pohled na víru vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury a na základě rad vedoucího práce.

.....

V Olomouci dne 18. dubna 2017

Podpis autora práce

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce a za trpělivost. Děkuji také svojí rodině za podporu při psaní této práce.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ.....	6
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	6
1.2 VADY A PORUCHY SLUCHU.....	7
1.3 KOREKCE SLUCHOVÝCH VAD.....	9
1.4 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM.....	12
1.4.1 Osoby se sluchovým postižením.....	12
1.4.2 Zásady komunikace se sluchově postiženým.....	14
2 SOCIALIZACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM.....	16
2.1 KOMUNITA NESLYŠÍCÍCH.....	17
2.2 SPOLKY NESLYŠÍCÍCH.....	17
2.3 TLUMOČNÍCI.....	19
2.4 NESLYŠÍCÍ A VÍRA.....	19
3 NÁBOŽENSTVÍ.....	21
3.1 HINDUISMUS.....	21
3.2 BUDDHISMUS.....	22
3.3 JUDAISMUS.....	23
3.4 KŘESŤANSTVÍ.....	27
3.5 ISLÁM.....	30
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	33
4.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	33
4.2 ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT.....	34
4.3 DISKUSE.....	39
ZÁVĚR.....	41
POUŽITÁ LITERATURA.....	42

Úvod

Téma bakalářské práce je Osoby se sluchovým postižením a jejich pohled na víru. V dnešní době již existuje spousta publikací, kde se mluví o lidech se sluchovým postižením, ale v žádné české literatuře se nedohledáme vztahu neslyšících a víry. Jak oni k ní přistupují, a jestli vůbec mají možnost víru a náboženství poznat. Jelikož téma člověk a víra je ve společnosti stále aktuální, zaměříme tuto práci směrem k neslyšícím a jejich vztahu k víře.

V první kapitole se seznámíme se samotným sluchovým postižením. Co tento pojem znamená, vymezíme pojmy jako nedoslýchavost a hluchota, zaměříme se na klasifikaci stupně sluchového postižení, a kdy k němu dochází. Představíme si kompenzační pomůcky, které napomáhají neslyšícím slyšet a díky kterým mohou více komunikovat a navozovat sociální vztahy v majoritní společnosti. Mezi kompenzační pomůcky zařadíme hlavně sluchadla a kochleární implantát. Do této kapitoly zahrneme i komunikaci, tedy jak může člověk se sluchovým postižením komunikovat, a také, jak by měli komunikovat slyšící s neslyšícími nebo nedoslýchavými.

Ve druhé kapitole nastíníme život osob se sluchovým postižením v majoritní společnosti. Zmíníme se o kulturní a jazykové menšině, tedy o komunitě Neslyšících. U nich je znakový jazyk jednou z hlavních podmínek, které musí osoby se sluchovým postižením splňovat. Komunikace neslyšících je jiná než ta naše a některé věci a podněty jsou pro ně těžší k pochopení.

Třetí kapitola se bude věnovat nejznámějším náboženstvím, mezi které patří Křesťanství, Judaismus, Islám, Hinduismus a Buddhismus.

Praktická část bakalářské práce bude zjišťovat, v co neslyšící věří, jak chápou víru a jestli se jim někdy dostaly informace, díky kterým by mohli poznat svoji víru či náboženství. Cílem práce je zjistit, jaký mají neslyšící názor na víru.

1 Sluchové postižení

Sluchové postižení spadá do oboru surdopedie, což je jedna z disciplín speciální pedagogiky. Surdopedie je složena ze slov latinského surdus – hluchý a řeckého paidea – výchova. Z toho tedy vyplývá, že se zabývá výchovou, vzděláním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením. Z oborů speciální pedagogiky má nejbližší k logopedii, které byla dříve součástí, ale roku 1983 se surdopedie vyčlenila a od té doby je samostatným oborem. Surdopedie spolupracuje se spoustou oborů, jako je například pedagogika, psychologie, sociologie, fyziologie, fonetika, lingvistika a medicína, kam spadá audiologie a foniatrie. (Horáková, 2012)

Sluchové postižení má různé stupně závažnosti. Člověk může být neslyšící, ohluchlý nebo nedoslýchavý, a závažnost jeho stavu ovlivňuje také to, kdy k postižení došlo, jaký je věk jedince, jak o něj bylo a je pečováno, nebo jaké má další postižení. (Horáková, 2012) Společné pro všechny je ale to, že mají obtíže v komunikaci s okolím. Osoby se sluchovým postižením mají problém mluvenou řeč vnímat. Nepřijímají tolik informací z okolí a narušuje to jejich rovnováhu a pohyb těla v prostoru. V České republice je zhruba 500 000 lidí se sluchovým postižením. Z nich asi 15 000 osob se s vadou sluchu narodilo. (Pipeková, 2006)

1.1 Vymezení pojmů

Nedoslýchavost – člověk nedoslýchavý slyší nějaké zvuky. To, že neslyší úplně, ale nevyklučuje jeho řečovou komunikaci. Řeč může být neporušena, jen opožděna, nebo zpomalena. Aby však rozuměl mluvené řeči, potřebuje k tomu různé kompenzační pomůcky, např. sluchadlo. (Lejska, 2003) Lidé nedoslýchaví tedy používají mluvený jazyk, ale mají obtíže s dlouhými rozhovory nebo v komunikaci s více lidmi. Nedoslýchavost se vyskytuje ve všech věkových skupinách. (Skákalová, 2011)

Hluchota – jde o úplnou ztrátu sluchu nebo nevyvinutí sluchové schopnosti, která může být geneticky podmíněna, získaná prenatálně nebo během života. Jsou zcela poškozené sluchové buňky. Vývoj řeči je nedostatečný nebo chybí úplně. Hluchota se vyskytuje ve všech věkových skupinách a je celoživotní. Pro člověka, který ztratí sluch během života, je tato

situace mnohem náročnější, než u lidí, kteří se tak narodili, nebo o sluch přišli dříve, než si osvojili řeč. (Kisvetrová, 2014)

Ohluchlý – člověk přestane slyšet po osvojení řeči. Stav je většinou trvalý, komunikace zůstává verbální. (Lejska, 2003) Pro takového člověka je komunikace nekomfortní, protože i když hovoří mluvenou řečí, je odkázán na odezírání. (Skákalová, 2011)

1.2 Vady a poruchy sluchu

K dorozumívacímu procesu je zapotřebí sluchové vnímání, bez něj by orientace v prostředí a mluvená řeč nebyla možná. Sluchový vjem je vyvolán zvukem, což je mechanické vlnění v látkovém prostředí. Libovolné kmitání má svou frekvenci, která se značí písmenem f . Frekvence neboli kmitočet určuje počet kmitů za jednu sekundu. Jednotkou frekvence je hertz značený Hz. Tedy jeden hertz se rovná jednomu kmitu za sekundu. Nízkou frekvenci vnímáme jako hluboký zvuk a naopak vysokou frekvenci jako zvuk vysoký. Člověk slyší na zdravé ucho zvuk o frekvenci 16-20 000 HZ. Decibel značený dB je jednotkou hladiny intenzity zvuku. (Halliday, Resnick, Walker, 2000; Langer, 2013b) Nejnížší intenzita tónu, kterou člověk vnímá, nazýváme sluchový práh. Je-li tomu naopak a intenzita překročí určitou hranici, mluvíme pak o prahu bolesti. Pole mezi sluchovým prahem a prahem bolesti se nazývá sluchové pole. (Růžičková, Vítová, 2014) U sluchové vady jde o poškození v kterékoliv části ucha. Poškození bývá trvalé a většinou nedochází ke zlepšení. Oproti tomu, když se jedná o poruchu sluchu, dochází k dočasné nedoslýchavosti, která se dá vyléčit. (Kisvetrová, 2014)

Místo vzniku postižení

Periferní nedoslýchavost či hluchota

- a) Převodní – u této vady zvuk neprojde zvukovodem nebo středním uchem. Příčinou je překážka, která brání proniknutí zvuku ke smyslovým buňkám. Příkladem může být uzavření zvukovodu, postižení bubínku, nebo řetězce sluchových kůstek. Převodní poruchu většinou lze zlepšit operačním zásahem. (Lejska, 2003)

- b) Percepční – vrozené nebo získané organické změny vnitřního ucha nebo sluchového nervu. Zapříčiňovat jej může cukrovka, infekce, léky, nikotin nebo nádory sluchového nervu. Percepčních poruch je více než převodních a je zde těžší léčba. (Kisvetrová, 2014)
- c) Smíšená – kombinace převodní a percepční poruchy. (Pipeková, 2006)

Centrální nedoslýchavost či hluchota – sluchové vady v oblasti mozkového kmene a sluchových drah. Vznikají v důsledku defektů, proto je problém se zpracováním zvukového signálu v mozku. (Kisvetrová, 2014)

Období vzniku postižení

- a) Vrozené vady sluchu – mohou být geneticky podmíněné nebo získané v prenatálním či perinatálním období. Prenatální příčinou je nejčastěji nemoc matky v průběhu těhotenství. Mezi perinatální příčiny patří protahovaný porod, nízká porodní hmotnost nebo poporodní žloutenka.
- b) Získané vady sluchu – před osvojením si řeči neboli prelingválně (před 6. rokem života) nebo po osvojení si řeči neboli postlingválně (po 6. roce života). (Lejska, 2003) Lidé s prelingválním sluchovým poškozením se řadí ke kulturní minoritě neslyšících, protože jejich první jazyk, byl znakový. (Kisvetrová, 2014)

Stupeň postižení

Poškození sluchu trápí populaci nejvíce v procesu stárnutí. (Kisvetrová, 2014) Sluchové poruchy se měří v decibelech (dB). Klasifikace sluchových poruch podle světové zdravotnické organizace (WHO¹) z roku 2008 (GreenFacts):

- Normální sluch (ztráta do 25 dB),
- Lehká sluchová porucha (ztráta 26 – 40 dB),
- Střední sluchová porucha (ztráta 41 – 60 dB),
- Těžká sluchová porucha (ztráta 61 – 80 dB),
- Úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta nad 81 dB).

¹ WHO – Světová zdravotnická organizace zabývající se mezinárodním veřejným zdravím.

1.3 Korekce sluchových vad

„Korekcí obecně nazýváme postupy, které se snaží o náhradu poškozené funkce. U sluchových vad se snažíme korigovat poškozené sluchové buňky, tedy patofyziologickou hodnotu. Tím je korekce složitější a korekční postupy komplikovanější.“ (Lejska, 2003, s. 54)

Sluchadla

Sluchadlo je elektronické zařízení, které zesiluje zvuk. Využít ho může kdokoliv, kdo má zachované zbytky sluchu, tedy lidé, kteří mají lehké až těžké sluchové postižení. Vede ke zlepšení komunikace. (Langer, 2013a) Osoby, které chtějí využívat sluchadlo, si musí být vědomy, že si budou muset zvyknout na problémy s ním spojené. Mezi tyto problémy můžeme řadit nové zvuky, cizí předmět v uchu a poslech vlastního hlasu, který bude jiný, než na který jsou zvyklí. Sluchadlo by nemělo být pro uživatele nepříjemné. Nastavuje se člověku tak, aby mu sedělo. (Kisvetrová, 2014) Obsahuje tři části, a to mikrofon, zesilovač a reproduktor. Na sluchadlu je i regulátor hlasitosti, jímž můžeme přizpůsobovat zvuky z okolí tak, aby nám byly příjemné. Dále obsahuje zapínání a vypínání. Pokud člověk nevyužívá sluchadlo delší čas, neměl by zapomínat ho vypnout. Sluchadla dělíme podle tvaru, způsobu předání akustické energie a způsobu zpracování signálu. (Růžičková, Vítová, 2014)

Tvar sluchadla:

- a) Kapesní – obsahuje krabičku, ohebný kablík a sluchadlo zakončené ušní koncovkou neboli tvarovkou. Tvarovka se vytváří individuálně na míru. V dnešní době se kapesní sluchadla už tolik nevyužívají, nahrazují je jiná sluchadla, nejvíce závěsná. (Horáková, 2012)
- b) Závěsná – obsahuje plastové pouzdro, hadičku a tvarovku. Zvuk tu prochází přes mikrofon a plastovou hadičkou až do tvarovky, která leží ve zvukovodu u bubínku. Nosí se za ušním boltcem. Jsou nejčastěji využívána, jelikož pokryjí většinu sluchových vad, tedy i zbytky sluchu a praktickou hluchotu. (Horáková, 2011) Regulátor hlasitosti a přepínání programů se nachází na horní části pouzdra. Sluchadlo je charakteristické snadnou manipulací, nenáročností na péči a bateriemi s poměrně velkou kapacitou. (Kisvetrová, 2014)
- c) Brýlová – jedná se o kostní vedení. Vibrátor leží v nožičce od brýlí. Je to nejlepší řešení pro uživatele, který zároveň potřebuje i brýle. (Horáková, 2011)

- d) Zvukovodová – jsou umístěna uvnitř zvukovodu a vyrábí se na míru podle otisku. Zvukovodové sluchadlo se rychleji špiní, proto vyžaduje větší péči. Nedoporučuje se dětem ve vývinu a seniorům. (Horáková, 2012)

Způsob předání akustické energie:

- a) Vzdušné vedení
- b) Kostní vedení

Způsob zpracování signálu:

- a) Digitální – signál je zde převáděn binárním kódem, tedy každý výrobce může mít sluchadlo naprogramované jinak. Digitální sluchadlo dokáže potlačit šumy z okolí, aby nerušily přenos zvuku.
- b) Analogové – mikrofon přijímá zvuk z okolí a zároveň jej přemění na elektrický signál, zpracuje v zesilovači a zpět přemění na zvuk v reproduktoru. (Horáková, 2012)

Kochleární implantát

Kochleární implantát je elektronické zařízení, které se vkládá do vnitřního ucha a nahrazuje tím funkci šneka. Skládá se ze dvou částí – zevní a vnitřní. Zevní část obsahuje mikrofon, řečový procesor a zevní cívku. Vnitřní část obsahuje cívku pod kůží za boltcem a 22 až 24 elektrod zakončených cívkou. Mikrofon zachytí zvuk a odešle ho do řečového procesoru, ten převede zvuk na elektrický signál a elektrody pak stimulují nervy ve vnitřním uchu. Výsledná informace na závěr vede do sluchových center, kde je rozeznána jako zvuk. (Horáková, 2012)

„Kochleární implantáty jsou určeny pro zcela hluché jedince nebo jedince s prakticky nevyužitelnými zbytky sluchu.“ (Langer, 2013a, s. 51) Tedy pokud nepomohou ani sluchadla, která napomáhají komunikaci. Kochleární implantát nelze zavádět, pokud je kochlea nevyvinuta, dotýčný má centrální poruchu sluchu, sluchového nervu nebo při chronickém zánětu středouší. (Horáková, 2012)

Ne pro všechny osoby je vhodná implantace kochleárního implantátu, proto jsou zájemci vybíráni dle přísných kritérií. Člověk nesmí mít porušený sluchový nerv a sluchové centrum v mozku, obojí musí být správně fungující. (Langer, 2013a) Její úspěšnost závisí na

tom, kdy nastala sluchová vada, jaký je věk pacienta a hlavně jeho osobnostním charakterem. Po zabudování implantátu, následuje rekonvalescence a nutná rehabilitace. (Růžičková, Vítová, 2014) Během prvního roku od implantace, se chodí na přenastavení řečového procesoru, aby vyhovovala stimulace elektrod. Rehabilitace probíhá tím způsobem, že se člověk učí rozeznávat a pracovat se sluchovými vjemy. Nejdříve je zjišťuje, poté rozlišuje a v konečné fázi rehabilitace je identifikuje. Člověk se tedy může snáze orientovat v běžném prostředí, rozeznávat zvuky a telefonovat. Zlepšuje se jejich mluvená řeč. (Langer, 2013a)

BAHA

BAHA přeměňuje zvuk na vibrace, které jsou přenášeny do kosti lebky. Skládá se z titanového implantátu, který je zabudován do lebky za uchem, abutmentu neboli nástavce a řečového procesoru. Mikrofon zachytí zvuk a přepoše ho do řečového procesoru, který ho převede na vibrace, ty pomocí implantátu rozkmitají kosti lebky a kostním vedením se nesou až do kochley. (Horáková, 2011)

Další pomůcky

Indukční smyčka – elektronické zařízení, které slouží k porozumění i vzdálených a zkreslených zvuků v prostředí. Člověk se sluchovým postižením ji může využít na úřadech, v kinech a divadlech.

Pomůcky pro zesílení televize – indukční smyčka a zesilovač indukční smyčky.

Pomůcky napomáhající ke čtení – teletext, skryté titulky. Neslyšící vyhledají televizní titulky v teletextu pod číslem 888. Titulky pomáhají lidem s jejich gramotností, navíc pochopí snadněji děj, když si pustí obraz s psaným textem.

Signalizační pomůcky – světelné zvonky, vibrační a světelné budíky a hodinky, signalizace pláče dítěte, telefonního zvonění.

Pomůcky k získávání informací – televize, počítače, psací telefon, mobilní telefon, fax. (Růžičková, Vítová, 2014; Skákalová, 2011)

1.4 Komunikace osob se sluchovým postižením

„Řeč slouží jako znakový systém umožňující určitý způsob zpracování informací a myšlení, je rovněž prostředkem komunikace, tj. sdělování a přijímání informací.“ (Vágnerová, 2004, s. 66) Majoritní společnost používá ke komunikaci národní jazyk a používá ho v podobě mluvené řeči.

1.4.1 Osoby se sluchovým postižením

Osoby se sluchovým postižením využívají ke komunikaci různých komunikačních systémů. Mezi nezákladnější patří orální řeč, znakový jazyk, makaton a další umělé znakové systémy. Sluchově postižení se také mohou dorozumívat pomocí čtení a psaní. Ač se to zdá jako nejlepší nápad, sluchově postižení mají většinou nedostatečnou funkční gramotnost a jsou často neochotní takto komunikovat. (Skákalová, 2011) Osoby se sluchovým postižením mají právo si zvolit způsob komunikace, který jim bude vyhovovat. My bychom měli jejich rozhodnutí respektovat, protože jen oni vědí, jak se nejlépe dorozumí. (Hutyrová, 2014)

Orální řeč

Jsou zde důležité jazykové znalosti daného mluveného jazyka. Díky této nejpoužívanější komunikaci je socializace v majoritní společnosti nejvíce úspěšná. (Hutyrová, 2014) Hlas osob se sluchovým postižením bývá spíše vysoký nebo hluboký, může být i nosový. Je to způsobeno tím, že se neslyší, nebo slyší částečně či zkresleně. (Růžičková, Vítová, 2014) K rozvoji mluveného jazyka jsou zapotřebí logopedi, kteří napomáhají tomu, aby řeč sluchově postižených byla srozumitelnější. (Vágnerová, 2004)

Znakový jazyk

Znakový jazyk je označován za nevocální jazykový systém. Od vokálních jazykových systémů se liší tím, že není mluvený, ale má povahu vizuálně-motorickou. (Růžičková, Vítová, 2014) Dorozumívají se jím hlavně osoby s těžkým sluchovým postižením, pro ně je znakový jazyk jazykem přirozeným. V České republice se neslyšící dorozumívají českým znakovým jazykem. Znakový jazyk má svou gramatiku a slovní zásobu. Znakový jazyk má tři složky, a to verbálně-nevocální, neverbálně-nevocální a neverbálně-vokální. Do verbálně-

nevokální složky řadíme jednotlivé znaky, které jsou tvořeny pohyby a pozicemi rukou, pohyby obličeje a těla. Složka neverbálně-nevokální obsahuje gesta a mimiku, a složka neverbálně-vokální obsahuje mluvené a orální komponenty, které doprovází znakování. Neslyšící se mohou podobně jako slyšící dorozumívat formální či hovorovou variantou. (Langer, 2013b) Lidé komunikující znakovým jazykem často navazují mezi sebou sociální kontakty a považují se za „Neslyšící“. Lidé neslyšící se celkově liší tím, že vnímají vše vizuálně a hmatem. (Skákalová, 2011)

Odezírání

Pro sluchově postižené je odezírání v komunikaci velmi důležité. Je to velmi náročná činnost a sluchově postižený může rychle unavit. Jde zde o přijímání informací na základě vidění. Patří sem pohyby mluvidel, mimika obličeje, gestikulace a další postoje a pohyby, které osoby používají ke komunikaci. Nemělo by se stát, že by odezírání bylo jediným komunikačním systémem sluchově postižených, ale mělo by být pouze součástí komunikačních systémů. (Langer, 2013b) Odezírání je ovlivněno vnějšími a vnitřními podmínkami. Mezi vnější podmínky řadíme dostatečně osvětleného mluvčího, přiměřenou vzdálenost mezi mluvčím a odezírajícím, tempo a míru artikulace. Tedy člověk komunikující s neslyšícím musí dostatečně otevírat ústa, jinak neslyšícímu odezírání ztěžuje. Pozor si musí dávat i na to, aby ústa nebyla otevřená příliš, nebo aby nehovořil nevhodným tempem. Vyhnout by se měl i dlouhým souvětím či izolovaným slovům. Do vnějších podmínek můžeme zařadit i výšku obou osob, která by měla být přibližně stejná. Do vnitřních podmínek odezírání patří využitelnost zbytků sluchu, slovní zásoba, aktuální rozpoložení a zkušenost. Tyto podmínky jsou založeny na úrovni fyziologické, verbální, psychické a sociální. (Strnadová, 2001; Růžičková, Vítová, 2014)

Prstová abeceda

Prstová abeceda jinak nazývána také daktylní abeceda, daktyl nebo daktylotika, může být jednoruční i obouruční. Jde zde o ustálené postavení prstů a dlaně ruky, kterými se znázorňují jednotlivá písmena české abecedy. Je zapotřebí znalost písemné formy mluveného jazyka. Stejně jako u znakového jazyka je prstová abeceda v různých státech jiná. V České republice dochází u neslyšících ke směšování jednoruční a dvouruční abecedy, a k rozlišnému postavení prstů u některých písmen. Používání tohoto komunikačního systému je zdoluhavé,

proto se využívá spíše u odhláskování cizích slov, odborných termínů, nebo napomáhá při odezírání a artikulaci. (Horáková, 2012; Růžičková, Vítová, 2014)

Umělé znakové systémy

Znakovaná čeština je jedním z uměle vytvořených systémů, je sestavena slyšícími tak, aby se v českém jazyce dorozuměli s neslyšícími. Je založena na gramatických a syntaktických pravidlech českého jazyka a každé slovo se překládá. Znaky jsou převzaty z českého znakového jazyka. Pro slyšící je tento způsob dorozumění snadnější, než se učit gramatiku českého znakového jazyka. Způsob komunikace znakovanou češtinou je vhodný hlavně pro odezírání, kdy artikulovaná česká věta je doplňována znaky z českého znakového jazyka. (Langer, 2013b)

Makaton je uměle vytvořený znakový systém využívající manuální znaky a grafické symboly. Tento jazykový program je prostředek komunikace, který rozvíjí mluvenou řeč a porozumění pojmů. Znakování bývá doprovázeno mluvenou řečí a je dotvářeno mimickými prvky a modulací hlasu. Nejčastěji bývá využíván jako pomůcka přispívající k rozvoji jazyka. Mohou se znakovat jen klíčová slova. Makaton je složen ze slovníku, znaků a symbolů. V dnešní době má slovník Makatonu asi 350 slov a významů. Slovník je dělen do osmi etap podle náročnosti. Název Makaton je složený ze začátečních písmen křestních jmen odborníků, kteří ho vytvořili ve Velké Británii roku 1976. Tato jména jsou Marget Walker, Katharine Johnston, Tony Cornforth. (Langer, 2013b)

Gestuno je mezinárodní znakový systém, ale podobně jako esperanto² není v praxi moc využíváno. Využívá ho jen úzká skupina profesionálů. (Langer, 2013b)

1.4.2 Zásady komunikace se sluchově postiženým

- Rozsvítit nebo zhasnout, poklepat na rameno, když chceme zahájit komunikaci.
- Neotáčet se zády při rozhovoru, obličej by měl být dobře viděn.

² Esperanto – je jazyk, který byl určen pro mezinárodní komunikaci. Používá ho však jen 100 tisíc až 2 milionů uživatelů z asi 120 zemí světa.

- Mluvit pomalu a artikulovat, aby dotyčný mohl odezírat.
- Vyhnout se vkládání předmětů do oblasti úst (žvýkačka, cigareta).
- Nekřičet.
- Neoddalovat se.
- Nehovořit, když začne nějaký hluk.
- Dělat přestávky, protože sluchově postižený se velmi soustředí na rozhovor a může nastat únava.
- Ujistit se, že nám bylo rozuměno, případně pozměnit slova nebo stavbu věty.
- Trpělivost a empatie. (Skákalová, 2011)

2 Socializace osob se sluchovým postižením

„Socializace je proces, který trvá celý život, a v jehož průběhu si jedinec osvojuje formy jednání a chování, poznatky, jazyk, hodnoty a kulturu a začleňuje se tak do společnosti.“ (Procházka, 2012, s. 90) Tento proces vzniká sociálním učením, kterým se učíme chovat a jednat v sociálních situacích, sociální komunikací a interakcí. Díky tomuto procesu člověk může vést morální život. Morálka nás vede k disciplíně, součástí jí jsou vnitřní psychické procesy, díky kterým vytváříme své sociální „já“. Díky socializaci se člověk zapojuje do sociálního procesu a ovlivňuje tím kvalitu společnosti, ve které je aktivní. Jedinec hledá své místo ve společnosti a po celý svůj život prochází mnohými sociálními rolemi. Socializace se odehrává v sociálním prostředí, kterým může být rodina, škola, kamarádi a další. Školní prostředí je pro dítě, co se týče socializace, velmi náročné. Je zde vystaven institucionalizovanému vzdělávání a výchově, učitelské autoritě, tlaku požadavků výchovných i vzdělávacích, má zapadnout mezi své vrstevníky, najít své uplatnění a uspokojit své potřeby. Ve školách děti často pracují a cvičí ve skupinách, a tím se rozvíjí pozitivní sociální vztahy. (Procházka, 2012)

Při socializaci jde o formování a růst osobnosti pod vlivem vnějších podnětů. Jde zde o vědomé, nevědomé, přírodní a společenské vlivy ovlivňující vývoj člověka. Učí se normy a hodnoty své kultury i jiných kultur, v co lidé věří a co od člověka očekávají. V rámci tohoto učení si osvojuje chování. Smyslem socializace je osobní identita člověka. Každá osoba je jedinečná, její osobnost utváří kognitivní komponenty, emocionální komponenty a komponenty chování. Do komponentů kognitivních řadíme myšlení, víru, vnímání a paměť, do emocionálních pocity jako lásku a hněv, a do chování různé schopnosti a dovednosti. Tím, čím člověk je, se stane pomocí procesu učení. Výsledkem socializace je i to, že se lidé liší. Člověk je ovlivňován etnikem, náboženským uskupením a dalšími specifickými skupinami. Měl by zvládat různé situace a krize, které ho na životní cestě potkají. Změny se mohou týkat partnerů, zaměstnání, nebo odchodu do důchodu. Na tyto nové podmínky se lidé musí přizpůsobit. (Jedlička a kolektiv, 2015)

U osob se sluchovým postižením je důležitá sebereflexe, jejíž rozvoj je zpomalen vlivem komunikačního deficitu neslyšících. Komunikační bariéra brání lidem se sluchovým postižením v sebereflexi a socializaci. Je potřeba komunikačních kompetencí, zvládnutí jazyka, rozšiřování slovní zásoby a pochopení pojmů, aby neslyšící mohl pojmenovat

psychické stavy a sdílet sociální zkušenosti, učení a dění. Důležité je vzdělání, výchova a rozvoj osobnosti. (Potměšil, 2007) Ovšem prvotním problémem u neslyšícího člověka je naučit se český jazyk. Neslyšící lidé u nás umějí číst, ale většinou nerozumí přečtenému textu. Nevýhodou je, že se nemohou učit český jazyk přirozeným způsobem, jako slyšící lidé. Aniž bychom si to uvědomovali, český jazyk slyšíme všude kolem sebe v rádiu, televizi, rozhlase. Je pro nás pak jednodušší pochopit gramatiku, naučit se číst a získat informace o životě. Největší vliv na neslyšící mají rodiny a školy, které ovlivňují čtenářskou dovednost, srozumitelné psaní a vztah neslyšících k českému jazyku. Nemůžeme se spoléhat na to, že se s neslyšícím člověkem dorozumíme prostřednictvím dopisování. (Hudáková, 2005)

2.1 Komunita Neslyšících

Neslyšící s velkým „N“ jsou kulturní a jazyková menšina dorozumívající se pomocí znakového jazyka. Tato menšina se stala komunitou. Člověk by zde neměl ztratit svoji identitu, jako je tomu třeba u nedoslýchavých, kteří se nedorozumí pomocí mluvené řeči, ale ani pomocí znakového jazyka. (Červinková-Houšková, 2016) Lidé se v této kultuře setkávají v klubech a spolcích, pořádají různé kulturní či zábavné akce, jezdí na konference, festivaly a olympiády. (Skákalová, 2011) Tito lidé jsou hrdí na to, že jsou neslyšící. Tvrdí o sobě, že jsou jedineční a rovnocenní se slyšícími. Vyznačují se hluchotou, komunikací pomocí znakového jazyka a vzájemnou podporou. Jsou příslušníky této minority a často si zde hledají i partnery. Mají společné hodnoty, cíle, způsoby jednání a zvyklosti. (Horáková, 2012) Někteří neslyšící rozdělují komunitu na jádro, kam patří lidé, kteří se jako neslyšící narodili nebo ohluchli před rozvinutím mluvené řeči a používají pouze znakový jazyk. Vzdálenější jádro komunity tvoří ti, kdo při vyřizování záležitostí používají mluvenou řeč. (Kosinová, 2008)

2.2 Spolky neslyšících

První spolek v ČR byl založen roku 1868 v Praze Václavem Wilczekem a nazýval se Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Saleského. Jeho smyslem byla finanční podpora chudých neslyšících. Spolky se poté začaly rozrůstat, některé z nich si neslyšící vedli sami. Podpora spolků byla nejen ze strany finanční, ale i při hledání si zaměstnání. Spolky také informovaly o životě neslyšících za pomoci veřejných besed a přednášek. Poskytovaly neslyšícím poradenství v oblasti školní, zdravotní a sociální péče a zajišťovaly tlumočnický.

Spolky vydávaly noviny a časopisy pro neslyšící, jako např. Obzor hluchoněmých a Přítel. Neslyšící ve spolcích pořádají spoustu, akcí, večírků, plesů a sjezdů. První sjezd se konal v Praze roku 1921. Po 2. světové válce spousta nezávislých spolků zanikla. V roce 1990 začínají opět narůstat spolkové činnosti neslyšících. Vzniká ASNEP, tedy Asociace neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Jde o organizaci, která zastřešuje všechny české organizace sluchově postižených. (Skákalová, 2016)

Ve spolku se cítí člověk sebevědomě a má pocit sounáležitosti. Působí to na psychiku člověka, vnímá zde sám sebe a své okolí. Může zde relaxovat, protože nemusí myslet na komunikační bariéry se slyšícími lidmi. Lidé zde sdílí své zkušenosti, poznatky a informace. Spolková činnost je pro neslyšící důležitá, protože zde se jim dostává největší podpory. Dříve se různých akcí pro neslyšící zúčastnila spousta osob se sluchovým postižením, protože to byly jediné možnosti, jak se s ostatními setkat. Dnes už se těchto akcí účastní menší množství lidí, existují i jiné způsoby společného kontaktu, a to prostřednictvím internetu. Neexistuje oficiální evidence spolků a klubů neslyšících, v rámci Svazu neslyšících a nedoslýchavých v ČR působí zhruba 52 spolků. (Skákalová, 2016) Neslyšící organizují např. Miss neslyšících České republiky, Divadlo Neslyším, vydávají časopisy pro neslyšící Gong a Info Zpravodaj. Neslyšící mají možnost sledovat Zprávy v českém znakovém jazyce na programu ČT2, vysílání Televizního klubu neslyšících a sledovat internetovou televizi WEBlik, která je určená pro děti a mládež. (Horáková, 2012) Český svaz neslyšících sportovců je organizace, pod kterou spadají jednotlivé sportovní kluby. Největší prožitky mají neslyšící z mezinárodních setkání, jako jsou Deaflympiády nebo konference DeafWay. Známymi organizacemi jsou i České centrum znakového jazyka PEVNOST a Sdružení pro kulturu neslyšících SORDOS. (Kosinová, 2008)

Neslyšící se baví vtipy a anekdotami, které jsou směřovány ke vztahu k slyšícím lidem a k vzájemným komunikačním problémům a nedorozuměním, slyšící je však nechápu. Oblíbené mají i kreslené komiksy. Ve spolcích mají často připravené na programu i různé aktivity a hry. Nejvíce hrají hry pohybové, logické, vizuální a hry, které jsou založené na znakovém jazyce. (Kosinová, 2008)

Neslyšící setkávající se v komunitách mají určité zvyky. „Dobrou chuť!“ si přejí tak, že až mají všichni jídlo na stole, společně poklepají pěstí do stolu. „Cinknutí“ skleničkami při přípitku nahrazují dotekem rukou, kterou drží skleničku. Zdraví se univerzálním pozdravem.

Pokud potkají známého, dvakrát ho políbí na tvář. „Tleskají“ tak, že zvednou ruce a těmi třepotají. (Kosinová, 2008)

2.3 Tlumočníci

Prvními tlumočníky byli vzdělaní neslyšící, kteří měli zbytky sluchu, nebo ohluchli v průběhu života, učitelé a ředitelé ústavů pro hluchoněmé a slyšící děti neslyšících rodičů. (Skákalová, 2016) Pro osoby se sluchovým postižením jsou tlumočnické služby v životě neodmyslitelné. Většina z nich často využívá tlumočnicka v běžném životě. Komunikace tedy neprobíhá jen mezi adresátem a příjemcem sdělení, ale vyskytuje se tu třetí osoba – tlumočnicka. Tlumočnicka jim pomáhá v dorozumění se formou překládání z mluvené řeči do znakového jazyka a naopak. Tlumočnicka může překládat simultánně, tedy hned jak se mluvčí začne vyjadřovat, nebo konsektivně, se zpožděním. Tlumočnicka se vždy chová podle Etického kodexu tlumočnicka znakového jazyka, aby komunikace mohla být plnohodnotná. Organizace, které zprostředkovávají tlumočnické služby, jsou např. Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící, Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR a Česká unie neslyšících. (Horáková, 2012) Mezi pravidla, která by měl tlumočnicka dodržovat, patří nošení tmavého oblečení, přenášení stejné informace, nic neprozradit, chránit neslyšícího klienta, nerozhodovat za něj a zajistit podmínky pro tlumočení. (Hudáková, 2005)

2.4 Neslyšící a víra

Spiritualita se nemusí týkat jenom náboženství, ale jde o širší termín, ve kterém jde o hledání smyslu života. Víra ovlivňuje duševní život člověka. Neslyšící mají problémy s dostupností zdrojů s duchovní tematikou. Spiritualita může ovlivnit hodnoty, morálku, socioemocionální vývoj a další. Jen málo kostelů má na mši přítomné licencované tlumočnicka, kteří by překládali bohoslužbu nebo duchovní přednášky neslyšícím do znakového jazyka. (Barclay, Rider, Dombo, 2012) Dříve se neslyšícím nedostávalo vzdělávání, tím pádem často nepoznali víru a nepřístupovali ke svátostem. To se změnilo s příchodem povinného školního vzdělávání. Mnoho neslyšících lidí ztrácelo kontakt s církví, protože se nedostatečně začleňovali do církevního společenství. (Valer in Broesterhuizen, 2005) V dnešní době vzniká spousta neslyšících věřících kultur, nebo skupin, kde se neslyšící schází a řeší otázky víry. Mají ovšem problém s náboženskými slovy, na která nemají znaky.

Ve spoustě zemí se už pracuje nad seznamem nových náboženských znaků a doufá se, že neslyšící je budou používat. Hluchota by neměla být považována za překážku pro rozvoj víry (Broesterhuizen, 2005)

V dnešní době mají neslyšící spoustu možností, které mohou využít k tomu, aby žili plnohodnotným životem. Jednou z možností a zároveň novinkou ve světě je, že neslyšící katolíci mohou používat video komunikační technologie a skrze ně přistupovat ke zpovědi a přijímat rozhřešení, které je platné a dovolené. Dříve měli neslyšící věřící jen dvě možnosti, jak přistupovat ke zpovědi, a to napsat své hříchy nebo se vyzpovídat prostřednictvím tlumočnicka. Zpověď konaná prostřednictvím papírků, kde jsou sepsány hříchy, není úplně vyhovující. Nejen, že osoby se sluchovým postižením mají problém s gramatikou, ale veškeré papírky s hříchy musí být neprodleně zničeny, a nesmí se dostat do cizích rukou, navíc zpovědník nemůže klást doplňující otázky. Zpověď za pomoci tlumočnicka může vyvolávat řadu psychických i citových potíží. Zpověď za pomoci moderních technologií provádí neslyšící kněží, kteří si vytyčí časy, kdy neslyšící mohou přistupovat k této svátosti. Tato možnost, jak přistupovat ke svátosti smíření vzešla z požadavků neslyšících lidí, kteří dnes mají lepší podmínky, než jejich předchozí generace. Mezi video komunikační technologie patří videotelefony, webové kamery a Skype. Umožňuje přímou vizuální komunikaci mezi osobami, jejichž hlavním komunikačním systémem je znakový jazyk. Není tedy zapotřebí tlumočnicků a psaní na papírky. Jedná se o svátost, u které není zapotřebí fyzického kontaktu. Může se tedy konat kdekoliv. Neslyšící mohou vnímat za pomoci obrazové komunikační technologie všechny smyslové vjemy nezbytné pro osobní komunikaci ve znakovém jazyce. Výhodou je efektivní komunikace, a nevýhodou je absence fyzické přítomnosti. Zpověď konaná prostřednictvím video hovoru je hodnotnější než prostřednictvím písemných přiznání a tlumočnicků. (Peters, 2013)

3 Náboženství

Náboženství může mít mnoho definic. Jelikož je velmi obsáhlé, je těžké se shodnout na všem, co zahrnuje. Například někteří buddhisté nepovažují buddhismus za náboženství. (Štampach, 2008) Některá náboženství věří v jednoho Boha, jiná ve více bohů. Společné pro všechny náboženství je to, že prožívají setkávání se svatými, kterými pro ně jsou mocnosti. Mocnostmi můžeme chápat duchy, anděly, Boha, bohy či nirvánu. (Küng, Stietencron, 1997) Lidem kteří tápají ve spoustě otázek ohledně existence na zemi, a co bude po ní, náboženství pomáhá najít smysl života. Je pro ně pomocí a posilou. Věřící se řídí knihami jejich náboženství, modlí se nebo meditují, chodí na bohoslužby a jsou tu pro druhé. (Self, 2009)

3.1 Hinduismus

Hinduismus je evropský název, který je odvozen od řeky Indus. Jde tedy o náboženství, které převažuje v indické kulturní oblasti. V originále se toto náboženství nazývá Hindu dharm. (Štampach, 2008) Ze starověké Indie pochází posvátné spisy, védy. U nás védy překládáme slovem vědět. Nejstarší z véd je Rgvéda, která obsahuje modlitební hymny. Na ni navazují další védy, a to Jadžurvéda neboli obětní příručka, Sámavéda, která zhudebňuje modlitby, a Atharvavéda zabývající se magikou. Z véd se vyvinulo šest tradičních filosofických škol neboli daršanů. Tyto daršany se nazývají Njája, Vaišéšika, Sánkhja, Jóga, Mímánsa, VédantVédant. V dnešní době je mimo Indii nejznámější jóga, která se větví do mnoha směrů. (Štampach, 2008) Jóga vede k osvobození duše pomocí praktických technik. (Elser, Ewald, Murrer, 1997) Člověk by měl žít bezchybný mravní život, klást důraz na sebekázeň a ovládat tělesné funkce pomocí zaručených tělesných poloh. Jogín by během meditace neměl sledovat, co se kolem děje, ale soustředit se jen na meditaci. (Küng, Stietencron, 1997)

Indové tvrdí, že k vysvobození se dá dostat třemi cestami, a to cestou jednání, poznání a lásky. Jít cestou poznání je těžké, aby člověk dosáhl toho správného stavu, musí projít

nesčetněkrát reinkarnací³. Cesta jednání je cestou obětí a rituálních činů. Člověk zde musí plnit své povinnosti, ale nemá být sobecký. Poslední cestou k vysvobození je láska k Bohu. Jde o modlitby, chození do chrámu a učení se u duchovního učitele, poté následuje meditace, kterou je jóga, a na závěr osvobozující poznání. Od člověka se očekává oddanost, má také plnit své povinnosti, ale nevázat se na ně. (Küng, Stietencron, 1997)

Hinduismus je velmi rozmanitý, zabývá se nasloucháním, mytologizací, tříděním, recyklací a pohlcováním vesmíru, věří v reinkarnaci a karma. (Knipe, 1997) Podle hinduismu znovuzrození a karma na sebe navazují. Naše minulé zásluhy a provinění se odráží do našeho dalšího zrození. (Cross, 2001)

3.2 Buddhismus

Zrod buddhismu započal Buddha, v překladu Probuzený, který žil mezi lety 563 – 483 př. n. l. Probuzený se nazývá, protože k cíli nedošel hinduistickou cestou, ale cestou vlastní. (Štampach, 2008) Buddha pocházel z královského rodu a jeho vlastní jméno bylo Siddhártha. (Howleyová, 2001) Všem kdo měli zájem, povídal o tom, jak došel k poznání. Tito lidé se povětšinou stali mnichy a nauku předávali dál. V dobách krále Ašóky byly nauky poprvé písemně zapsány. Soubor textů se nazývá Tipitakam, někdy jsou texty nazývané jako pálijský kánon, protože byly napsány v jazyce páli. Tipitakam se v překladu nazývá Tři koše, obsahuje tři sbírky. Ve sbírkách jsou pokyny, podle kterých by mniši měli žít, rozpravy Buddha a rozborů duševních pochodů při meditaci. (Štampach, 2008) Bůh není v buddhismu hlavním tématem, proto se dá říct, že je to náboženství neteistické⁴. (Pechová, 2011)

Buddhisté se řídí podle zásad neublížít cítícím bytostem, nebrat, co není dáno, nezneužívat řeči, smyslů a neužívat opojných prostředků. (Štampach, 2008) Je pro ně důležité dosáhnout duševního míru a vyrovnanosti. (Miltner, 2001) Každý si má uspořádat svůj vlastní život, smířit se sám se sebou a s okolním světem. (Snelling, 2000) Meditují tak, že se soustředí na svůj dech, nad ničím jiným nerozjímají. Tato meditace by měla zklidnit mysl a

³ Reinkarnace – jde o znovuvtělování, člověk se může opět narodit buď jako člověk, zvíře nebo rostlina (Elser, Ewald, Murrer, 1997).

⁴ Neteistické náboženství – náboženství bez boha.

rozvinout všímavost. (Štampach, 2008) Člověk ovládá svou mysl, to znamená, že se nenechá vyrušovat jakýmikoliv vjemy. Během meditace si osoba, na rozdíl od jogínů, uvědomuje svět kolem sebe. (Howleyová, 2001) Cílem meditace je nirvána neboli vyvanutí, které nastává při probuzení. (Štampach, 2008) Meditovat by měl člověk pravidelně, a je jedno, jak dlouho to bude. Nejvhodnější časy jsou brzy ráno, v poledne a večer. Ráno nás nabudí do celého dne a večer uklidní ke spánku. Medituje se vsedě, na polštáři, na pustých a tichých místech. (Howleyová, 2001)

Kdo chce být mnichem, musí opustit vše, co má, oholit si vousy i vlasy a obléct se do oranžové barvy. Poté předstoupí před váženého buddhistického mnicha, kde vysloví, že chce mezi ně. Když je přijat, stává se buddhistickým novicem, po čase se stane řádným mnichem. Mniši musí dodržovat několik pravidel navíc, oproti ostatním buddhistům. Mezi tato pravidla patří, že nesmí jíst mimo stanovený čas, tancovat, zpívat, nebo se účastnit jakékoliv zábavy, nepoužívat voňavky, nemít pohodlné lůžko a nepřijímat peníze, ani zlato. (Miltner, 2001)

Cílem víry je, že se bytost osvobodí od zažitých představ, předsudků a omylů. Buddha učí, jak se vypořádávat s bolestí, zoufalstvím, smrtí a dalšími obtížemi. Buddhisté zachovávají střední cestu, přemýšlí o tom, co dělají a vyhýbají se extrémům. (Howleyová, 2001)

Buddhismus je dnes nejrychleji rostoucí náboženství, spousta lidí čte jeho literaturu, nebo praktikuje jeho metody. Člověk tedy může být buddhistou, ale nemusí to znamenat, že je v buddhistické náboženské organizaci. (Štampach, 2008)

3.3 Judaismus

Judaismus neboli židovství, je nejen náboženství, ale jde i o kulturu, politické a filozofické prostředí. Původ Židů sahá k Abrahámovi, kterého povolal Bůh. Abrahám měl vyjít do země Božího zaslíbení, jeho rod pozná Boha a bude plnit jeho příkazy. Po čtyřicetiletém putování pouští dostala Země zaslíbená název Izrael. (Elser, Ewald, Murrer, 1997)

V Izraeli bylo dvanáct kmenů, a podle jednoho, který se nazýval Juda, vznikl název judaismus. V 6. století př. n. l. se deset kmenů kvůli dramatickým událostem rozplynulo a zůstaly jen kmeny dva. Později už se reprezentovali jen judovci. (Štampach, 2008)

I přesto, že je judaismus náboženstvím s nepatrným počtem stoupců, je rozšířeno po celém světě. Židé mají své tradiční teritorium, a vše mimo něj, označují jako vyhnanství. Vždy tvořili menšinu obklopenou většinovým náboženstvím, kterým pro ně byly křesťanství a islám. (Štampach, 2008)

Judaista není člověk, který se hlásí k judaismu, ale je to odborník v tomto náboženství. V češtině můžeme nalézt slova Žid a žid. Jde-li o etnickou příslušnost, používáme v některých textech Žid, ale pokud jde o náboženství, požívá se žid. Židé rozdělení nepřijímají, chtějí, aby byli označováni stejně, a to velkým písmenem. Židé přijímají všechny jazyky zemí, kde se nachází, jako mateřské. (Štampach, 2008)

Základem judaismu je Tóra, podle ní Židé žijí. Tóra je kniha, jejímž autorem je Hospodin. (Lancaster, 2000) Židé se řídí vším, co je v ní obsaženo, tedy i co se týče jídla, osobních vztahů, práce a dalších věcí. (Fishbane, 1996)

Synagoga vždy fungovala, jako místo pro bohoslužbu, modlitbu, učení a společné setkávání. (Fishbane, 1996) K synagoze by měl mít člověk úctu, chovat se slušně a slušně se i obléci, když do ní vstupuje. (Lau, 2012)

Zbožný Žid se během dne modlí ráno, u oběda a večer. Při ranní modlitbě vyznává víru, modlí se chvály a přidává své modlitby nebo prosby. Večerní modlitby jsou podobné jako ranní, ale navíc uzavírá den a prosí o odpuštění hříchů. U jídla má modlitba formu bracha, tedy požehnání, která se také proslovuje u mimořádných událostí, ve kterých za vše chválí Boha. Při bohoslužbě mají muži starší třinácti let povinnosti, které musí vykonávat. Před modlením si myjí ruce. Když vstupují do synagogy na ranní modlitbu nebo bohoslužbu oblékají si talit, což je modlitební plášť a velký čtyřrohý šátek. Při modlení mají Židé na hlavě pokrývku, která je znamením pokory před Bohem. U ranní modlitby nosí také připevněné modlitební řemínky, které se nazývají tfilin. Tyto řemínky jsou upevněny na levém předloktí a k hlavě, obsahují krabičky, ve kterých jsou úryvky z Tóry. Při modlitbě se většinou hýbou dopředu a dozadu. Ženy tyto liturgické úkony vykonávají jen v domácím kruhu. Mezi charakteristické židovské modlitby patří Šema Jisra'el, kdy jde o vyznání víry, Šmone esre nazývána také jako Modlitba osmnácti požehnání, a modlitba Kadiš. (Baumann, 2000)

Židé mají sedmidenní týden, slaví ovšem sedmý den šabat, na rozdíl od křesťanů, kteří slaví první den, tedy neděli. Šabat začíná už v pátek večer, kdy se Židé umyjí, svátečně obléknou, upečou chleba a vyzdobí byt. Žena zapaluje šabatové svíce a vysloví požehnání. Po modlitbě otec zahajuje večeři, rozkrajuje na kousky chléb a rozděluje jej. V sobotu jdou Židé na bohoslužbu a večer otec ukončí šabat. Židovský rok začíná na podzim, v průběhu roku se slaví několik svátků. Patří mezi ně Pesach, Svátek týdnů, Svátek stánků, nový rok, Den smíření, Chanuka, Purim a Postní dny. Pesach je svátkem, kdy se slaví vysvobození z Egypta. Slaví se týden, ten začíná úplňkem v měsíci nisan židovského kalendáře a Židé nejedí nic kvašeného. Pesachová slavnostní večeře se koná doma. Pije se víno a jedí se nekvašené pokrmy. Celý večer vede otec domu, požehná jídlo, zpívá žalmy, modlí se a nejmladšího účastníka se zeptá: „Čím se liší tato noc od všech ostatních?“ a ten vypráví příběh o vyjití z Egypta. Svátek týdnů trvá sedm týdnů (50 dnů) a připomíná se Boží zjevení na Sinaji. (Baumann, 2000) Nový rok zvaný Roš ha-šana se slaví dva dny. Jsou to dny radosti, které se mísí s obavami, protože židé vědí, že Bůh je milosrdný a vynese příznivý rozsudek. Den smíření, v hebrejštině Jom kipur, je pro Židy největším svátkem, proto se také slaví jako postní. Den před tímto svátkem je zvykem pořádně se najíst. Říká se, že když se člověk den předem hodně nají, jakoby se pak postil dva dny. Židé se oblékají tento den do bílého, protože je to den, kdy Bůh odpustí hříchy a Židé tak mohou začít nový rok s čistým štítem. Ve svátek stánků, tedy ve svátek Sukot, se Židé mají radovat. Jde o postavený přístřešek, stánek, kde Židé pobývají sedm dní. (Lau, 2012) Připomínají si tím putování po poušti, kde se stavěly provizorní chatrče, a lidé zde byli závislí na Bohu. (Baumann, 2000) Chanuka je svátek trvající osm dní, každý večer se zapaluje jedna svíce na osmiramenném chanukovém svícnu. Chanukový svícen slouží jen k oznámení zázraku, nesmí být využit k jiným účelům. Židé nesmí pronášet smuteční proslovy a postit se. Židé si tímto gestem připomínají očištění Chrámu po vyhnání Řeků, kteří chrám a vše, co je svaté znesvěcovali. Purim je dnem veselosti a radosti ze života. Oslavuje se vysvobození Židů od Hamana, který je chtěl vyhladit. (Lau, 2012) V dnešní době je to svátek karnevalový. Židé všechny svátky slaví doma i v synagoze stejně, oproti křesťanům, kteří to podstatně oslavují při bohoslužbách a doma mají nenáboženské slavnosti. (Baumann, 2000)

Je několik slavností, které jsou důležité v životě Židů. Začíná to už narozením, osmého dne má nechat otec svého syna obřezat. Obřízka, nazývána v Izraeli jako brit mila, je svazkem mezi Bohem a jeho lidem. (Lau, 2012) Tímto rituálem se dítě stává členem židovského národa. (Fishbane, 1996) S obřízkou se pojí i udělení jména. Jelikož dívkám se obřízka

nedělá, jméno se jim uděluje v synagoze první sobotu po narození. (Baumann, 2000) Chlapec se pokládá na Elijahův trůn před tím, než se obřízka vykoná. Obřízka probíhá tak, že se nejdříve odstraní předkožka, čímž se obnaží žalud a na závěr se odsaje krev z rány. Po obřízce následuje oslava. Další ze slavností je vykoupení, to může být, ale jen u prvorozených chlapců. Vše, co je prvorozené patří Bohu, proto otec zaplatí pět šekelů, jak je psáno v Tóře, aby vykoupil svého syna. Bar micva a bat micva je slavnost kdy se chlapci a dívky stanou dospělými. Dívky ve dvanácti letech a chlapci ve třinácti letech. Znamená to tedy, že musí začít dodržovat přikázání. Mezi první přikázání, které začíná chlapec plnit, je čtení Tóry, recitace Šema a nošení tfilinu. U Židů, jejichž předkové pochází z Německa, je zvykem, že chlapci ve věku bar micva začnou nosit velký talit. Velký talit jinak nosí Židé až po svatbě. Slaví se i den, kdy dívky dospějí do věku bat micva, ovšem konkrétní pravidla pro tento den nejsou vytvořena. Jedním z přikázání Tóry je, že pokud chtějí být žena a muž svoji, musí se vzít. Tedy další ze slavností v životě Židů je manželství. Aby bylo manželství platné, musí být přítomni dva svědci. Ženich má dát ženě prsten, a když žena souhlasí, jejich manželství je uzavřeno. Rituálem je, že nevěsta jde před svatbou do mikve. Ženich i nevěsta by se měli ve svůj svatební den postit. Je zvykem, že ženich dostane nový talit od rodičů nevěsty a naopak nevěsta dostane novou modlitební knihu od ženichových rodičů. Během obřadu podepisují svědci a ženich smlouvu, kde jsou popisovány povinnosti ženicha. Tato smlouva se nazývá ketuba. Nevěsta je zahalená závojem, rodiče ji a ženicha vedou společně pod chupu. Zde se odehrává obřad, po němž následuje hostina, slavnost trvá sedm dní. (Lau, 2012) Konečnou fází života je smrt. Když Žid umře, je zahalen do talitu a pohřben. Úkolem dětí je postarat se o druhého rodiče. Jako je zvykem dělat hostinu po obřízce a svatbě, tak se hostina chystá i po pohřbu. (Fishbane, 1996)

Mezinárodní hnutí, které pěstuje vztahy mezi křesťanstvím a judaismem se nazývá International Council of Christians and Jews, tedy Mezinárodní rada křesťanů a Židů. U nás toto hnutí zastupuje Společnost křesťanů a Židů. (Štampach, 2008)

⁵ Elijahův trůn – křeslo, které symbolizuje naději vykoupení.

3.4 Křesťanství

Křesťanství je nejrozšířenějším náboženstvím světa, je monoteistické a vzniklo na půdě judaismu. (Vojtíšek, 2004) Stejně jako Židé a muslimové věří v Boha Stvořitele. Věří v Ježíše Krista, který se narodil kolem roku 4 př. n. l. v Betlémě, kázal, uzdravoval nemocné, byl ukřižován na rozkaz Pontského Piláta a třetí den vstal z mrtvých. Křesťané věří v jednoho Boha jako Nejsvětější Trojici ve třech osobách. Tedy Otce, jeho Syna Ježíše Krista a Ducha svatého. Duch svatý působí ve světě a v lidech, které řídí a vede. Lidé věří, že Bůh je věčný, vševědoucí, všemohoucí, osobní, Duch, spravedlivý, milosrdný, dobrý a láskyplný. A také věří v posmrtný, věčný život, který přislíbil Ježíš. (Winter, 2010) Protože on za ně zemřel a z mrtvých vstal a tím je vysvobodil. Křesťané věří, že tělo má i duši, která nelze vidět, ale je věčná. (Self, 2009)

Posvátným spisem je pro křesťany Bible, která obsahuje Starý zákon a Nový zákon. Starý zákon je převzaté Židovské Písmo, kde Bůh vyučuje svůj lid. Nový zákon hovoří o Ježíši Kristu. Skládá se z dvaceti sedmi knih, mezi něž patří evangelia, Skutky apoštolů, epištoly a kniha Zjevení. Nejvýznamnějšími knihami z Nového zákona jsou evangelia. Jsou čtyři a hovoří o Ježíšově působení. (Vojtíšek, 2004) Tato evangelia napsali takzvaní svatopisci – Marek, Matouš, Lukáš a Jan. V překladu evangelium znamená dobrá zpráva. Kniha Skutky apoštolů popisuje hlásání křesťanské církve apoštoly po Ježíšově smrti. Epištoly, v překladu dopisy, jsou z velké části napsané apoštolem Pavlem, tyto dopisy jsou pro členy křesťanských obcí, které Pavel založil. V knize Zjevení svatého Jana apoštol Jan popisuje zjevení Ježíše Krista. Nový zákon byl napsán v řečtině, později byl přeložen do latiny a dnes si ho můžeme přečíst téměř ve všech jazycích. Pro křesťany je Bible slovo Boží, protože i když byla napsána lidmi, věří, že při psaní byli inspirováni Bohem. (Self, 2009)

Křesťané symbolizují Boží milost obřady, které se nazývají svátosti. Mezi tyto svátosti patří křest, přijímání, biřmování, svátost smíření, manželství, kněžství a pomazání nemocných. Ne všechny křesťanské církve slaví těchto sedm svátostí. (Keene, 2003) Všichni se shodnou na tom, že jako svátost přijímají křest a eucharistii. (Štamach 2008) Křtem děti a dospělí vstupují do církve, kde jde o víru v Ježíše Krista. (Winter, 2010) U svátosti křtu jsou přítomni rodiče a kmotři, kteří slibují, že povedou dítě ve víře. Obřad vykonává kněz nebo jáhen (klerik s nižším svěcením), který křtěného pokropí svěcenou vodou ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého. Směsí oleje a balzámu udělá křtěnému křížek na čelo. Je také možné

dát dítěti u křtu „nové jméno“. V některých církvích se křtí až v dospělosti, kdy lidé chápou, co křest znamená. Dospělý se ponoří do vody celý. Při svátosti biřmování se člověk stává plnoprávným členem církve, vstupuje do křesťanské dospělosti. Svaté přijímání je založeno na poslední večeři Páně, kdy chléb je tělo Kristovo a víno krev Kristova, která je prolitá za všechny. Eucharistie probíhá tak, že kněz posvětil hostii a víno, a pozdvihne je k Bohu. Podle křesťanské víry tak zpřítomní Kristovu oběť a promění hostii a víno v jeho tělo a krev. Každý věřící pak tento proměněný pokrm pozře – přijímá. Eucharistie je hlavním bodem bohoslužby. Ke svátosti smíření, čili zpovědi, dochází věřící a litují svých hříchů a prosí o odpuštění. Rozhřešení dává kněz Kristovým jménem. (Keene, 2003) Církevní sňatek je uzavřený na celý život. Pokud se pár rozvede a měl uzavřený církevní sňatek, církev nepovažuje za správné, aby tito lidé vstupovali znovu do manželství. Ovšem jsou některé církve, které povolují manželství po rozvodu. (Self, 2009) U posledního pomazání je nemocný pomazán olejem a přijímá poslední svaté přijímání, jako posilu na cestu do věčnosti. (Keene, 2003)

Křesťané považují smrt jako bránu do věčného života. Pohřby mohou být konané v každé církvi jinak. Římskokatolické pohřby se konají v kostele, zemřelý je uložen do rakve, po obřadu se rakev přenesení na hřbitov, kde je pohřben do země. (Štampach, 2008)

Modlitba je součástí života věřícího člověka. Modlit se může o samotě, ve společenství, v kterýkoli čas, kdekoliv a vlastními slovy nebo z modlitebních knížek. Základními prvky modlitby jsou pokání, prosba, rozjímání, chvála a díky za dary. (Winter, 2010) Křesťané se modlí krédo, čili vyznání víry, kde se hovoří o Bohu Otci, Ježíši Kristu a Duchu svatém. (Self, 2008) Otče náš je modlitba, která je jako jediná společná pro všechny křesťany rozdílných církví. Křesťané se modlí i chválami a duchovními písněmi. (Winter, 2010)

Křesťané docházejí společně na bohoslužby do kaple či kostela. Jde o místo, které má pro křesťana hluboký význam, neboť zde je praktikován křest, přijímání, svátost manželství či kněžství a na závěr pohřeb. Toto místo je pro člověka důležité po celý jeho lidský život. V kostele můžeme nalézt oltář, u kterého kněz proměňuje hostii v Tělo Kristovo, křtitelnicí, kazatelnu, svatostánek, kříž, zpovědnice, mozaiková okna. V některých církvích i varhany, sochy, obrazy, křížovou cestu. (Winter, 2010) Bohoslužby bývají v neděli, během nich se modlí, čte z Bible a kněz káže. V kázání se většinou vysvětluje, o čem hovořil úryvek z Bible. Posledním a důležitým bodem mše je proměňování chleba a vína v eucharistii. Slavení bohoslužby se nazývá v každé církvi jinak, katolíci ji nazývají slovem mše. Křesťané jsou dobročinní a přispívají na opravy kostelů, nemocnic a škol a to přímo v kostele nebo z domova. (Self, 2009)

Mezi svátky křesťanského roku patří Vánoce, Velikonoce a svatodušní svátky. Křesťanský rok začíná první nedělí adventní, tedy čtvrtou nedělí před Vánoci. Očekává se příchod Ježíše Krista na svět, což je 25. prosince. Pro advent jsou typické čtyři adventní svíce na věnci, které se postupně zapalují. V tento čas je zvykem vyzdobit kostely a domovy. Lidé se o Vánocích radují, obdarovávají a společně hodují. Doba velikonoční začíná popeleční středou, kterou také začíná čtyřicetidenní půst. Těchto čtyřicet dní představuje dobu, kdy byl Ježíš na poušti pokoušen ďáblem. Půst končí velikonočním týdnem, tedy Květnou nedělí, Zeleným čtvrtkem, Velkým pátkem a Bílou sobotou. (Keene, 2003) Květnou nedělí si připomínáme slavný příchod Ježíše do Jeruzaléma, kde jej lidé vítali palmovými větvemi. V tento den se světí a rozdávají kočičky. Zelený čtvrtek je dnem pokory, připomínáme si, jak Ježíš umyl nohy učedníkům při Poslední večeři. Přestanou hrát varhany a zvonit zvony, říká se, že zvony odletěly do Říma. (Self, 2009) Velký pátek je dnem, kdy byl Ježíš ukřižován. Tento den se drží půst a na znamení úcty se zakrývají kříže. Večer na Bílou sobotu obdrží každý v kostele svíčku, kterou si během bohoslužby navzájem zapálí, je to na znamení Ježíšova vzkříšení. Následuje Velikonoční neděle, kdy se oslavuje Ježíšovo vítězství nad smrtí. (Keene, 2003) Svatodušní svátky, také nazývané jako Letnice, se slaví sedmou nedělí po Velikonocích. Jde o připomenutí Seslání Ducha svatého, o jeho působení v lidském životě a ve světě. (Winter, 2010)

Milióny věřících uskutečňují poutě ke svatým místům. Putování k svatým místům bývá chápáno jako duchovní cvičení. Někteří poutníci nosí na krosnách připevněné lastury, které se nazývají poutnické mušle. Je to symbol poutníků, který je převzatý ze středověku, kdy poutníci s tímto odznakem mohli navštívit kláštery a další zajímavosti po cestě. Mezi nejznámější poutní místa patří Svatá země, Lurdy, Santiago de Compostela, Řím a Assisi. (Winter, 2010)

Křesťanství je dnes rozděleno do více než dvaceti tisíc různých sekt či církví, z nich největší zastoupení má římskokatolická církev. (Keene, 2003) Ačkoliv se ve světě křesťanství rozrůstá, v Evropě lidí navštěvujících bohoslužby ubývá. (Self, 2009) Křesťanství se dělí na katolicismus, protestantismus a pravoslavnou církev. Katolicismus se dále dělí na římskokatolickou církev a řeckokatolickou církev. Do protestantské církve patří mimo jiné i Českobratrská církev evangelická, Jednota bratrská, Církev bratrská, Luteránská církev, Bratrská jednota baptistů, Armáda spásy a Církev československá husitská. (Vojtíšek, 2004)

3.5 Islám

Islám znamená v překladu „odevzdání se Bohu“. Byl založen Muhammadem, který toto náboženství při svém zjevení pojmenoval. Muhammad, který byl zjevený od Boha, je pro muslimy příkladem. Je pro ně jen jeden Bůh a Muhammad je jeho prorok. Tohoto Boha nazývají Alláh a je pro ně stvořitelem a soudcem. Muhammad byl sirotek a vyrůstal v Mekce, hlásal o Bohu a po padesáti letech jeho života byl nucen odejít do Medíny. (Elser, Ewald, Murrer, 1997)

Muslimové se řídí podle Svatého Písma, které se nachází v knize Korán. (Štampach, 2008) Muhammadovi se zjevoval archanděl Gabriel a promlouval k němu Božími slovy, Muhammad je pak předával dál. Až po jeho smrti byly sepsány recitace a vznikl Korán. (Denny, 2003) Věřoukou je šarí'a, pro muslimy je to správná cesta, kterou mají jít. Je zde obsažené, co muslimové mají a nemají dělat, a čemu se musí vyhnout. (Müller, 1997) Korán je pro muslimy něco, jako pro křesťany Bible. Je dělen na 114 súr, tedy kapitol, a tyto kapitoly se dělí na áje, tedy verše. Muslimové by měli číst korán v oficiálním jazyce, což je arabština. Jelikož všichni muslimové arabsky neumí, je korán překládán i do jiných jazyků. Další kniha, která je důležitá se nazývá sunna, překládána jako cesta. Sunna obsahuje Muhammadovy výroky a činy, je důležitým pramenem práva, víry a kultu. (Štampach, 2008) Muslimové se neshodují ve výrocích nástupců po Muhammadovi, proto se dělí na dvě skupiny, na sunnitské a ší'itšské muslimy. Muslimové považují Ježíše za jednoho z proroků. (Keene, 2003)

Pro islám je v náboženství nejvíce důležitá etika a právo. Žijí mravním životem, který stojí na pěti pilířích, a to vyznávat víru, modlit se, postit se, dát almužnu, a za svůj život uskutečnit pout' do Mekky. (Elser, Ewald, Murrer, 1997) Vyznání víry se nazývá šaháda, muslimové ji opakují mnohokrát denně a doufají, že to budou jejich poslední slova před smrtí. (Keene, 2003) Povinná modlitba by se měla konat pětkrát denně, v arabštině. Tato rituální modlitba se nazývá salát a člověk než se ji začne modlit se umyje, poté při odříkávání textu drží pevně stanovené tělesné pozice. (Elser, Ewald, Murrer, 1997) Během modlitby muslimové opakují sled vztyků, úklonů, položení tváře k zemi a sednutí. Jsou otočeni k Mekce a dívají se stále před sebe. (Denny, 2003) Muslimové se mohou modlit společně a to v mešitě, kde v pátek bývá i kázání. Kázání má obsah náboženský, etický a politický, pronáší jej chatíb neboli řečník. (Elser, Ewald, Murrer, 1997) Mimo tuto povinnou modlitbu se

muslim může modlit jakoukoliv jinou modlitbu. Půstem se myslí celý den nic nejíst a nedělat nic pro zábavu, člověk by měl být v usebranosti a činit pokání. Tento půst mají v měsíci ramadán⁶. Almužna je dar, braný jako daň, většinou finanční, který poskytnou, kde je potřeba a nečekají nic na oplátku. Do Mekky se putuje každý rok, v určenou dobu zde se konají obřady, které trvají několik dní. Pout' má absolvovat každý, kdo je finančně a zdravotně způsobilý. Během ní se poutník musí zdržet všelijakých chtíčů, nesmí se holit, stříhat, vonět a nosit drahé šperky. (Denny, 2003) Kromě těchto pilířů islámu musí dodržovat muslimové i jiná pravidla daná zákonem, u kterých za nedodržení hrozí sankce. (Štampach, 2008)

Mešita slouží muslimům ke shromažďování se k modlitbám nebo může sloužit i jako místo k odpočinku a rozhovoru. Bývá vyzdobena geometrickými vzory, nenajdeme zde určité figurativní zobrazení, spíše budou po zdech různé verše z koránu. (Elser, Ewald, Murrer, 1997) Chtějí-li muslimové vstoupit do mešity, musí se nejdříve zout. Aby byli věřící správně natočeni k Mekce, bývá ve zdi výklenek. Mešity jsou jednoduché a čisté, nenalezneme zde lavice, ale pouze koberce, rohože, dále lampy, hodiny, výtisky Koránu, místo k umytí a záchod. U mešity bývá minaret, který slouží jako maják, svolává se zde k modlitbě. (Denny, 2003)

Muslim ve svém životě prochází několika islámskými obřady. Ty ovšem nejsou vstupem, který by vedl k islámskému náboženství. Obřady jen doprovází běh lidského života. Začíná to narozením, kdy je novorozenci do ouška pošeptáno volání k modlitbě. Dítě je pojmenováno až sedmý den, ustříhne se mu kousek vlasů a následuje obřad, obětuje se zvíře. Obřízka se u chlapců provádí zhruba od sedmi let do puberty, někdy se obřezávají i dívky. Od puberty jsou dívky a chlapci od sebe odděleni a nesmí se stýkat, pokud nejsou příbuzní. Vztah mezi mužem a ženou je v zákoně popisován velmi přísně. Ženy si nesmí hledat partnera a muž se při námluvách obrací na rodiče ženy. Muži mohou mít více manželek, naopak ženy mohou mít jen jednoho manžela. Muži si dokonce mohou vzít ženu jiného vyznání, ale pouze křesťanku nebo židovku. Zato ženy si musí vzít muslima. Při svatebním obřadu se podepisuje smlouva, kterou podepisuje ženich a rodič, nebo zástupce nevěsty. Po svatbě následuje velká oslava, která trvá několik dní. Poslední obřad se koná po smrti člověka, jeho tělo musí projít

⁶ Ramadán – islámský devátý měsíc. Půst drží všichni kromě starých a nemocných, těhotné ženy a vojáci půst také nedrží, ale musí si ho nahradit jindy (Elser, Ewald, Murrer, 1997).

poslední očišťou, následuje tedy rituální koupel. Tělo se zahaluje do bílého rubáše, a mělo by být pohřbeno do západu slunce toho dne, kdy dotyčný zemřel. Nepohřbívá se do rakve, ale tělo se natočí v hrobu směrem k Mekce. Zemřelému se pošeptá do ucha šaháda. (Denny, 2003)

V dnešní době je islamismus postaven na politické ideologii a muslimové jsou přesvědčeni, že se mohou znovu stát náboženstvím vítězů. Je nebezpečný tím, že likviduje nepřátele islámu. Záleží na moderním islámu, kterou cestou se vydá, jestli za náboženským ideálem, nebo politickou iluzí. (Müller, 2010)

4 Výzkumné šetření

V praktické části jsme se rozhodli zjistit, jak neslyšící pohlíží na víru, jak ji chápou a jestli je pro ně v životě důležitá. Praktickou část jsme se rozhodli realizovat formou rozhovoru, v některých případech za pomoci tlumočnicků.

Výzkum byl proveden pomocí polostrukturovaných rozhovorů s osmi dospělými neslyšícími muži a ženami. Kontakt na respondenty jsme získali v Unii neslyšících v Brně, přes známé a kontakty samotných respondentů. Rozhovory probíhaly v Kavárně u Žambocha, což je moravská kavárna neslyšících a v domovech respondentů. Rozhovory se konaly o samotě s respondentem, popřípadě byl přítomný navíc tlumočnick. Rozhovorů se zúčastnili věřící i nevěřící neslyšící. Většina rozhovorů nám byla odmítnuta z důvodu velmi citlivého tématu, proto jsme rádi, že odpovědělo alespoň osm respondentů. Některé se nám podařily uskutečnit díky metodě sněhové koule, což je metoda sloužící k získávání nových kontaktů od respondentů. Byli nám doporučeni neslyšící, kteří byli ochotni na otázky odpovědět. Jak už jsme zmínili, šlo o citlivé téma, a proto jsme respondentovi dali prostor, aby se mohl svobodně vyjádřit. Nezaznamenali jsme, že by neslyšícím dělalo problém hovořit o tématu, i když tam byla třetí osoba – tlumočnick. Problémy při rozhovorech nastávaly tehdy, když jsme museli některé otázky trochu jinak popsat, protože neslyšící nevěděli, co si pod některými slovy představit. Vždy jsme ale našli cestu, abychom se pochopili. Jsme si vědomi toho, že i když nám tlumočnick pomohl s překladem, je možné, že rozhovory mohl jakýmkoliv způsobem ovlivnit. Rozhovory byly sepsány a poté shrnuty jednotlivé otázky dohromady.

Výzkum by mohl mít význam pro osoby, které by se chtěly zabývat neslyšícími a jejich vírou, jelikož se zatím tímto tématem česká literatura skoro vůbec nezabývá.

4.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je typický svou pružností, protože během něj můžeme výzkum modifikovat, doplňovat, upřesnit představu o předmětu nebo cíle zkoumání. Šetření nemusí probíhat přesně tak, jak jsme naplánovali. Průběh výzkumu mohou ovlivnit také lidé z vnějšku, jelikož jde o sbírání dat přímo v terénu, kde se setkáváme s lidmi. Výhodami kvalitativního výzkumu je, že výzkumník může hned reagovat na proces a získá podrobný

popis jedince. Jedinec má prostor vyjádřit se a vyjavit všechny své pohledy a názory. Nevýhodami výzkumu je časová náročnost a výsledky, které mohou být snadno ovlivněné výzkumníkem. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014; Hendl, 2016)

Rozhovor bývá považován za nestandardizované dotazování. „*Výzkumník se snaží porozumět pohledu jiných lidí na určité problémy či jevy a na základě kladení otázek a jejich pozdějšího vyhodnocení tyto odpovědi případně zevšeobecňuje pro chování a jednání celé vybrané sociální skupiny.*“ (Svoboda, 2012, s. 55) Výzkumník je s dotazovaným tváří v tvář. (Ferjenčík, 2010 in Svoboda, 2012) Rozhovor může být strukturovaný, kdy máme připravené otázky, nebo nestrukturovaný, probíhající volně. (Svoboda, 2012) Výhodou u rozhovorů je pozorování, které nám doplní výzkum v tom, co jsme slyšeli, viděli a prožili. Pozorování nám prozradí, co se skutečně děje. (Hendl, 2016)

4.2 Analýza výzkumných dat

Cílem výzkumného projektu bylo zjistit, jak osoby se sluchovým postižením pohlíží na víru. Stanovili jsme si tři výzkumné otázky, které byly podkladem pro 14 otázek použitých pro rozhovor.

Výzkumné otázky:

1. Vědí osoby se sluchovým postižením o víře a jak ji chápou?
2. Je pro tyto osoby v životě víra důležitá, opírají se o ni?
3. Mají tyto osoby znalosti k tomu, aby se mohli připojit k institucionalizovanému náboženství?

Otázky a odpovědi rozhovoru:

Otázka č. 1: Jste věřící?

Většina respondentů zde odpověděla, že je věřící a jejich víra je v Boha a v jeho Syna Ježíše Krista. Zbývající tři respondenti odpovídají, že v některé zázraky věří, ale nepovažují se za věřícího člověka.

Otázka č. 2: Co je pro Vás víra?

Víra je pro neslyšící naděje a smysl života. Některé v životě hodně naučí. Vědí, že jim víra pomáhá, když se nacházejí v těžkých životních situacích, když neví jak se v životě rozhodnout. Pro katolíky je víra hlavně vztah k Bohu, Ježíši Kristu a Panně Marii. Jeden z respondentů vidí svoji víru a náboženství ve sluchovém postižení. Mezi odpověďmi se nachází i víra v přírodu a osud. Paní, která se považuje za nevěřící, odpovídá, že lidi kolem ní se obrací k Bohu, když je něco tíží, ale že ona si přečte nějakou knihu, nebo si problém namaluje na papír, tím ho lépe pochopí. Další člověk, který se nepovažuje za věřícího, odpovídá, že co má přijít přijde. Často se také obrací na vyšší sílu a doufá, že možná se něco zadaří tak, jak on si přeje. Například, když se dívá na fotbal a přeje si, aby vyhrál tým, kterému fandí. Sám neví, proč prosí vyšší sílu, v kterou vlastně nevěří. Někteří nevěděli, co si přesně pod vírou představit, ale věděli, že nějakou tu víru mají, i když jen malou.

Otázka č. 3: Je pro Vás víra v životě důležitá?

Všichni odpověděli, že je pro ně víra v životě důležitá, až na jednu respondentku, která nevěděla, jestli je nebo není víra pro ni důležitá. Nejvíce zde odpovídají věřící lidé, pro které je víra důležitá už od mala. Neumí si představit, že by žili bez víry, mysleli by jen na sebe a na to, co bude. Víra je k životu motivuje, aby všechno mělo smysl. Víra je jejich naděje. Pán Bůh jim pomáhá v jejich těžkostech a nepříjemných situacích.

Otázka č. 4: Vyznáváte nějaké náboženství?

Nejvíce lidí odpovědělo, že jsou katolíky, někteří dodali, že jimi i zůstanou. Jedna respondentka je evangeličkou a tři respondenti odpověděli, že nejsou věřící, z toho jeden naznal, že je v tomto neutrální, nic proti náboženství nemá, ale ani vztah k němu nemá.

Paní, která je katolička nám pověděla, že má za manžela Budhistu. Jsou manželé patnáct let a nikdy se nehádali kvůli víře. Mají podobné myšlení a navzájem se tolerují a snaží se žít pro druhého.

Otázka č. 5: Pocházíte z věřící rodiny?

Vždy se našel v rodině někdo, kdo je věřící, buď prarodiče, rodiče nebo alespoň jeden z nich.

Jeden z respondentů odpovídá, že jeho prarodiče byli řeckokatolíci, ale že k tomuto náboženství neměli vztah. Vstoupili do něj za komunismu, ze strachu, kdyby se něco stalo a jejich děti by musely jít do ústavu. Respondent žije tak, jak to cítí a nepřemýšlí nad vstupem k řeckokatolíkům.

Otázka č. 6: Kdo Vás přivedl k víře?

Na tuto otázku odpovídají pouze věřící. Nejčastěji zde věřící odpovídají, že je k víře přivedli rodiče. Další odpověď zní, že si respondentka našla svou víru a cíl sama, Bůh si ji sám povolal. Poslední věřící respondentka odpovídá, že ji k víře přivedl Bůh a je za to moc vděčná, protože je to pro ni velký dar, co v životě dostala. Jako dítě věděla, že maminka je věřící, ale ta ji k víře nepřivedla, protože žila v jiném světě z důvodu, že slyší. O náboženství se dříve u neslyšících moc nemluvalo, až teď se o něm začíná hodně otevřeně mluvit, což je podle respondentky úžasné. Po čase pochopila víru její maminky a začala si vybavovat, jak moc těžké věci její maminka překonala. Překonala to s pomocí Boží, bez něj by to asi nezvládla. Děkuje Bohu, že je stále s nimi.

Otázka č. 7: Znáte různá náboženství?

Každý respondent odpověděl, že ví o některých náboženstvích, ale že je nezná do hloubky. Respondenti věděli, že existuje Křesťanství, Judaismus, Budhismus, Hinduismus a Islám. Jedna respondentka odpovídá, že je katolička a jiná náboženství nerozebírá, ale ráda naslouchá názorům lidí s jiným náboženstvím.

Otázka č. 8: Máte dostatek informací o různých náboženstvích, popřípadě o svém náboženství?

Všichni odpovídají, že nemají moc velký přehled o různých náboženstvích. Neslyšící mají věřící přátele a informace o náboženství se dovídají od nich. Další informace získali ve škole. Někteří věřící odpovídají, že sice nemají dostatek informací o jiných náboženstvích, ale že je ani nepotřebují, protože mají svou víru – katolickou, věří v Boha, Ježíše Krista a Pannu Marii. Věřící získávají informace hlavně ze Starého a Nového zákona. Jedna respondentka, evangelička, odpovídá, že v dnešní době už má více informací, než dříve. Její rodiče ji dříve nevysvětlovali rozdíly mezi ostatními náboženstvími, věřili v Boha a chodili do kostela, respondentka tedy neznala jiná náboženství. Jednou se přes svého kamaráda dostala do Prahy,

kde byli věřící různých náboženství. Tam teprve pochopila náboženství a svoji víru. Dodnes tam jednou měsíčně jezdí, schází se s neslyšícími katolíky a hledá další informace.

Otázka č. 9: Setkáváte se s věřícími lidmi?

Všichni respondenti zde odpovídají, že se setkávají s kamarády, kteří jsou věřící. Věřící se schází často ve společenstvích. Manželé, kteří bydlí na venkově, musí dojíždět do Prahy, kde se mohou setkat s ostatními věřícími, v okolí jejich bydliště se žádný neslyšící známý nenachází. Paní z toho páru se v Praze více zapojuje do akcí pořádaných věřícími, například se podílí na překladu Bible do znakového jazyka. Další z respondentů, který není věřící, popisuje příběh svých přátel, kteří nebyli věřící, ale nepodařilo se jim počít dítě, začali se modlit a nakonec se jim to podařilo. Víra jim pomohla a od té doby jsou věřícími. Respondent věří, že kdyby se něco takového stalo i jemu také by to posílilo jeho víru.

Podotázka a.: Máte a cítíte ve svém náboženském společenství podporu vzhledem ke svému sluchovému postižení?

Zde odpovídají věřící a všichni cítí podporu ve společenství vzhledem ke svému postižení. Od ledna 2017 vznikla v Praze farnost pro neslyšící a to v římskokatolické církvi. Pro věřící je to velká podpora, je pro ně důležité mít si s kým popovídat o tématech, která mají společná. Pro manžele, kteří žijí na venkově je společenství neslyšících velkou oporou, protože si o těchto záležitostech nemají v okolí s kým popovídat.

Otázka č. 10: Prošel/prošla jste nějakým náboženským obřadem?

Až na jednu respondentku všichni dotazovaní prošli alespoň křtem. Respondentka odpovídá, že neprošla žádným náboženským obřadem, ale její bývalý přítel byl věřící a ona s ním navštěvovala bohoslužby, ale po jejich rozchodu, přestala do kostela chodit. Jeden z nevěřících odpovídá, že křest berou jako tradici, každý je pokřtěný. Věřící pak často odpovídají, že prošli svatým přijímáním a biřmováním. Někteří uzavřeli sňatek v kostele. Jedna respondentka odpovídá, že touto cestou vede i své děti a též je nechala pokřtít v kostele.

Otázka č. 11: Navštívil/a jste někdy bohoslužbu v chrámě některého náboženství?

Věřící odpovídají, že pravidelně navštěvují bohoslužby v kostele a klášteře. Nevěřící popisují, jak navštěvovali chrámy v rámci školní výuky, brali je spíše jako architektonickou památku. Jeden z respondentů odpovídá, že když byl malý, chodil do kostela některé neděle a

o svátcích s babičkou, ale nelíbilo se mu tam. Bohoslužbám nerozuměl, protože nebyly překládány, byla mu zima a kostel mu zapáchal. Někteří respondenti doplňují, že navštívili i synagogu.

Podotázka a.: Jaké jsou Vaše problémy při bohoslužbách nebo náboženských shromážděních?

Největším problémem pro neslyšící věřící je absence tlumočnicka při bohoslužbách. Tento problém nemají věřící, kteří navštěvují bohoslužby v Praze, kde je přítomen tlumočnick. Věřící z maloměsta odpovídají, že u nich chodí na mše, jen když je tam přítomný tlumočnick, což se stává málo kdy. Respondentka evangelického vyznání uvádí, že dcera pastorky ovládá znakový jazyk, a když přijede ze školy domů, bohoslužbu jim přetlumočí. Respondentka katolického vyznání z Prahy uvádí, že teď už nemají problémy při bohoslužbách, protože už mají vlastní kostel a farnost pro neslyšící a zde i tlumočnicka do českého znakového jazyka, který je vždy k dispozici. Předtím měli problémy kvůli nedostatku tlumočnicků do českého znakového jazyka a navíc se bez tlumočnicka vůbec nedorozuměli. Nemohli prožívat mši a mít k ní takový vztah jako nyní. Teď už mají možnost poznávat Boha blíže. Jediné co by ještě mohlo zlepšit obřady, by byl neslyšící nebo i slyšící kněz v České republice, který by vykonával mše v českém znakovém jazyce.

Problém může nastat i u zpovědi, jelikož v České republice není kněz, který by dokázal komunikovat českým znakovým jazykem. Neslyšící, pokud dochází ke zpovědi, si s sebou berou tlumočnicka, nebo si musí vystačit za pomoci odezírání.

Otázka č. 12: Vykonáváte nějaké činnosti spojené s náboženstvím?

Věřící odpovídají, že vykonávají to stejné, co slyšící. Tedy modlitby, slavení Vánoc, Velikonoc, zpověď a další. Nevěřící nevykonávají žádné činnosti spojené s náboženstvím.

Otázka č. 13: Věříte na zázraky?

Všichni respondenti zde odpovídají, že věří na zázraky. Pro věřící zázraky znamenají zázračné uzdravení, svědectví s Bohem a zkušenosti lidí, nečekané události a maličkosti, zjevení Panny Marie na poutním místě v Lurdech, vztahy v manželství, vztahy v rodině, vztah s Bohem i s lidmi. Zázraky jim pomáhají, když se mají rozhodnout v těžkých situacích. Věřící na zázraky přímo od Boha, když je jim těžko, pomodlí se, a pak se stane zázrak. Když se něco

stane, věří, že to tak má být. Nevěřící respondent zde odpovídá, že když měl zdravotní problémy, které trvaly 5 let, navštěvoval lékaře a nic se nedělo, po pěti letech se uzdravil, bral to jako zázrak. Odpovídá, že když už v životě v nic nedoufá, nevěří a ztratí víru, tak se pak stane něco – zázrak a všechno se zase obrátí k lepšímu, daří se mu a všechno je v pořádku. Pro jiné je víra štěstí. Jeden z nevěřících respondentů odpovídá, že někdy si myslí, že mu něco nevyjde, ale ono to nakonec vyjde. Co nevidí, v to nevěří. Názor mění, až když některé věci uvidí na vlastní oči. Když byl malý, nevěřil, že bude učitelem, teď jím je a bere to jako zázrak.

Otázka č. 14: Věříte v posmrtný život?

Většina katolíků věří v posmrtný život a těší se na setkání s Bohem a Ježíšem Kristem. Zbývající katolík nevěří v posmrtný život, ale věří v reinkarnaci. Myslí si, že byl v minulém životě žena, že do dalšího života se zase v něco promění. Více nad tím bude přemýšlet až v důchodu, kdy na to bude mít více času. Respondent, který nevyznává víru, odpovídá, že na to nezná odpověď, ale myslí si, že se pak někdo může stát zvířetem. Klade si otázky, jestli bude nebo nebude život, ale věří, že existuje další život. Život je velmi krátký a doufá, že ještě nějaký bude. Další nevěřící respondent odpovídá, že má pocit, že je tu podruhé, že se podruhé narodil. Není to sen, ale situace, někdy se to už stalo. Má pocit, že teď jde jinou cestou. Předtím byl jeho život špatný, nachází se ve stejných situacích, které už jednou prožil, v tomto životě si může vybrat novou a lepší cestu. Může být sto životů, ale má pocit, že už jeden byl. Přirovnává to ke stromu a jeho větvím, kdy staré odejdou a nové narostou. Tak vidí i svůj život, který sice skončí, ale začne žít další. Jeden z respondentů neví, jestli bude něco po tomto životě. Pro respondentku evangelického vyznání je toto téma těžké, ale doufá, že se jednou dostane do Božího království.

4.3 Diskuse

Během života si spousta lidí hledá něco, většinou nějakou vyšší sílu, o co se může opřít ve svých těžkých obdobích. Pro některé je to víra v Boha, pro jiné například víra v přírodu. Člověku víra pomáhá v každodenním působení.

Z rozhovorů se dozvídáme, že lidé, kteří hledají, si k víře cestu najdou i přes komunikační bariéru a nedostatek informací. Nevěřící lidé, ačkoliv se nad tím dříve moc

nezamýšleli, se obrací na nějaké vyšší síly. I když se z rozhovorů dozvídáme, že jsou věřící rádi, že se dnes už více mluví o víře a náboženství, bylo těžké sehnat respondenty k rozhovoru. Když jsme psali do různých organizací, spolků a komunit, domlouvání se na uskutečnění rozhovorů bylo zdlouhavé a ve většině případů nám odpověděli, že je pro ně téma víra a náboženství moc citlivé a rozhovory odmítly. Věřící jsou rádi, že své pocity mohou sdílet ve společenství, ve kterých si s ostatními rozumí. Mrzí je, že v České republice chybí neslyšící nebo i slyšící kněží, kteří by komunikovali českým znakovým jazykem. Neslyšící jsou i tak rádi za cokoliv, co přiblíží jejich vztah k víře, ať už je to tlumočník, který jim překládá bohoslužby, nebo nově vzniklá farnost neslyšících. Další novinkou je pro ně překlad Bible do znakového jazyka. Zde je spousta příběhů ze Starého a Nového Zákona přetlumočena do českého znakového jazyka. Tyto příběhy můžeme nalézt na webové stránce www.biblebezhranic.cz.

Odpovědi na výzkumné otázky:

1. Vědí osoby se sluchovým postižením o víře a jak ji chápou?

Respondenti, kteří odpověděli, že jsou věřící, přesně věděli, co pro ně víra znamená a také věděli, co to víra je. Víra je pro ně existence Boha – stvořitele světa. Osoby, které odpovídaly, že nejsou věřící, často ani nevěděly, jak by víru popsaly. Později někteří došli k závěru, že vlastně v něco věří, ale nedokážou to pojmenovat, ale že v tom určitě hraje roli příroda nebo jakákoliv vyšší síla.

2. Je pro tyto osoby v životě víra důležitá, opírají se o ni?

Pokud to opět vezmeme z pohledu nábožensky věřících lidí, víra je pro ně v životě důležitá, nedokáží si představit, že by žili bez ní. Opírají se o ni každý den, a to v modlitbách nebo ve společenství lidí, se kterými se scházejí. Zbytek respondentů odpovídá, že když řeší nějaké problémy, spíše se spoléhají sami na sebe a snaží se problém vyřešit. Dozvěděli jsme se, že se někdy obrací na jakousi vyšší sílu, i když v ni nevěří.

3. Mají tyto osoby znalosti k tomu, aby se mohli připojit k institucionalizovanému náboženství?

Všichni respondenti mají nějaké informace alespoň o jednom náboženství. Vědí, kde hledat informace o jednotlivých náboženstvích. Mají kolem sebe i věřící přátelé. Většina z nich se rozhodla nevstoupit do registrovaného náboženství. Ostatní spíše nikdy nepřemýšleli o tom z něj vystoupit.

Závěr

Neslyšícími a jejich vztahu k víře se mnoho publikací nezabývá, přitom je pro ně samotné toto téma obzvlášť důležité. Stále potřebují pomoc tlumočnicků i ostatních lidí, aby mohli náboženským obřadům lépe porozumět. Pro mnoho pojmů také ani nemají ve znakovém jazyce označení.

V první kapitole jsme si popsali sluchové postižení, vymezili pojmy nedoslýchavost, hluchota a ohluchlost. Dozvěděli jsme se, jaké kompenzační pomůcky používají lidé se sluchovým postižením. Popsali jsme si způsoby, jak tito lidé komunikují mezi sebou a s ostatními lidmi. Druhá kapitola byla věnována osobám se sluchovým postižením a jejich socializaci v majoritní společnosti. Dozvěděli jsme se o jejich kulturní a jazykové menšině – Kultuře Neslyšících. Byly uvedeny některé novinky ze světa, které se týkaly zповědi u neslyšících. Ve třetí kapitole jsme se seznámili s nejznámějšími náboženstvími, mezi které patří Hinduismus, Buddhismus, Judaismus, Křesťanství a Islám. Tato náboženství měla přiblížit to, jak lidé žijí, když vyznávají některé z náboženství.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak osoby se sluchovým postižením pohlíží na víru. K dosažení tohoto cíle byl proveden kvalitativní průzkum s osmi neslyšícími. Kvalitativní průzkum byl realizován pomocí rozhovorů, kde věřící a nevěřící osoby se sluchovým postižením odpovídaly na otázky ohledně víry a náboženství. Nejprve jsme si zvolili tři výzkumné otázky, které byly podkladem pro čtrnáct otázek k rozhovorům. Z rozhovorů se dozvíme, že pohledy se liší tím, jestli je člověk věřící nebo ne. Věřící mají víru v Boha a uznávají vše, co je od něho nebo skrze něj. Lidé nevěřící v něco málo věří, může to být nějaká vyšší síla, příroda nebo zázrak.

Použitá literatura

BAUMANN, H. Arnulf. 2000. *Co by měl každý vědět o židovství*. Praha: Kalich, 201 s. ISBN 8070172053.

CROSS, Stephen. 2001. *Hinduismus*. Přeložil Jaroslav VACEK. Praha: Euromedia Group, 183 s. ISBN 8072027999.

DENNY, Frederick M. 2003. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Přeložil Kateřina HRONOVÁ. Praha: Prostor, 194 s. Obzor. ISBN 80-7260-088-5.

Editor M. ELSER, editor S. EWALD, editor G. MURRER. 1997. *Encyklopedie náboženství*. přeložil Vojtěch POLA. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 406 s. ISBN 8071921882.

FISHBANE, Michael A. 1996. *Judaismus: zjevení a tradice*. Přeložil Pavel KOLMAČKA. Praha: Prostor, 191 s. ISBN 8085190478.

HENDL, Jan. 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.

HORÁKOVÁ, Radka. 2011. *Surdopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 126 s. ISBN 978-80-7315-225-3.

HOWLEY, Adrienne. 2001. *Nahý Buddha: jednoduché vysvětlení "nového" starého náboženství*. Přeložil Eva HAUSEROVÁ. Praha: Talpress, 181 s. ISBN 8071971839.

HUDÁKOVÁ, Andrea. 2005. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 101 s. ISBN 80-86792-27-7.

HUTYROVÁ, Miluše. 2014. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Editor Milan VALENTA. Praha: Portál, 269 s. ISBN 978-80-262-0602-6.

KEENE, Michael. 2003. *Světová náboženství*. Přeložil Dušan ZBAVITEL. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 192 s. ISBN 8024209837.

KISVETROVÁ, Helena. 2014. *Osoby se zdravotním postižením: vybrané kapitoly II : sluchové postižení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 99 s. Učebnice. ISBN 978-80-244-4065-1.

KNIPE, David M. 1997. *Hinduismus: experimenty s posvátnem*. V čes. jazyce vyd.1. Přeložil Kateřina HRONOVÁ. Praha: Prostor, 228 s. ISBN 8085190575.

KOSINOVÁ, Barbora. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 61 s. ISBN 978-80-87153-94-9.

KÜNG, Hans a Heinrich von STIETENCRON. 1997. *Křesťanství a hinduismus: na cestě k dialogu*. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložil Jiří HOBLÍK. Praha: Vyšehrad, 223 s. ISBN 8070212292.

LANCASTER, Brian. 2000. *Judaismus*. Přeložil Jaroslav REK. Praha: Ikar, 247 s. ISBN 8072027042.

LANGER, Jiří. 2013a. *Technické pomůcky pro osoby se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 186 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3681-4.

LANGER, Jiří. 2013b. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 109 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3702-6.

LAU, Jisra'el Me'ir. 2012. *Praktický judaismus*. Přeložil Jiří BLAŽEK. Praha: P3K, 363 s., [12] l. obr. příl. ISBN 978-80-87343-09-8.

LEJSKA, Mojmir. 2003. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 156 s. ISBN 80-7315-038-7. Edice pedagogické literatury.

MILTNER, Vladimír a Dušan ZBAVITEL. 2001. *Vznik a vývoj buddhismu*. Praha: Vyšehrad, 373 s. ISBN 8070214104.

MÜLLER, Zdeněk. 2010. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 256 s. Novověk. ISBN 978-80-200-1818-2.

MÜLLER, Zdeněk. 1997. *Islám: historie a současnost*. Praha: Svoboda, 187 s. ISBN 8020505342.

PECHOVÁ, Olga. 2011. *Psychologie náboženství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 117 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2927-4.

PIPEKOVÁ, Jarmila. 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 404 s. ISBN 80-7315-120-0.

RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. 2014. *Vybrané kapitoly z tyflogedie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 146 s. ISBN 978-80-7435-424-3.

SELF, David. 2009. *Encyklopedie světových náboženství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 128 s. ISBN 9788071952824.

SKÁKALOVÁ, Tereza. 2011. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 94 s. ISBN 978-80-7435-098-6.

SNELLING, John. 2000. *Buddhismus*. Přeložil Zuzana KRULICHOVÁ. Praha: Ikar, 206 s. ISBN 807202616X.

STRNADOVÁ, Věra. 2001. *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění*. 2., dopl. vyd. Praha: ASNEP, 186 s. ISBN 8090303501.

SVOBODA, Pavel. 2012. *Metodologie kvantitativního speciálněpedagogického výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 123 s. ISBN 978-80-244-3067-6.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 237 s. ISBN 978-80-7367-384-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. Praha: Portál, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 462 s. ISBN 80-7178-798-1.

WINTER, David. 2010. *ABC křesťanství*. Přeložil Adam BORZIČ. Praha: Česká biblická společnost, 127 s. ISBN 978-80-87287-05-7.

BARCLAY, David A., Matthew A. RIDER a Eileen A. DOMBO. Spirituality, Religion, and Mental Health Among Deaf and Hard of Hearing People: A Review of the Literature. *Journal of the American Deafness & Rehabilitation Association (JADARA)*. 2012, **46**(1), 399-415. ISSN 0899-9228.

BROESTERHUIZEN, Marcel. FAITH IN DEAF CULTURE. *Theological studies*. 2005, **66**(2), 304 - 329. ISSN 00405639.

PETERS, Edward N. Video Communications Technology and the Sacramental Confessions of Deaf Catholics. *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry* [online]. 2013, **73**(2), 513-537 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1353/jur.2013.0042. ISSN 2326-6236.

ČERVINKOVÁ - HOUŠKOVÁ, Kateřina. O komunitě Neslyšících. In: ruce.cz [online]. [cit. 24.6.2016]. Dostupné z: <http://ruce.cz/neslysici/obecne>.

GreenFacts: Facts on Health and the Environment [online]. © 2001–2017 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://copublications.greenfacts.org/en/hearing-loss-personal-music-player-mp3/figtableboxes/table-4.htm>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tereza Hoderová
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph. D
Rok obhajoby:	2017

Název závěrečné práce:	Osoby se sluchovým postižením a jejich pohled na víru
Název závěrečné práce v angličtině:	People with hearing impairment and their view on faith
Anotace:	Bakalářská práce Osoby se sluchovým postižením a jejich pohled na víru pohlíží na lidi neslyšící, na víru a na to, jak se víra odráží v jejich životech. Práce se zabývá sluchovým postižením, socializací osob, společností neslyšících, osobami se sluchovým postižením a vírou. Část práce se věnuje náboženstvím, jejich tradicím a rozdílům mezi nimi. Praktická část práce je věnována rozhovoru s neslyšícími na téma víra a náboženství, kde popisují, jaký má pro ně víra význam.
Klíčová slova:	sluchové postižení, osoby se sluchovým postižením, znakový jazyk, kultura Neslyšících, socializace, víra, náboženství
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis People with hearing impairment and their view on faith looks at deaf people, faith and how faith is reflected in their lives. The thesis deals with hearing

	<p>impairment, socialization, deaf people society, people with hearing impairment and their faith. One section of the work deals with religions, their traditions and the differences between them. The practical part describes interviews with the deaf people on the theme of faith and religion. People describe how faith is important to them.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>hearing impairment, people with hearing impairment, sign language, Deaf culture, socialization, faith, religion</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	
<p>Rozsah práce:</p>	<p>47 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>český</p>